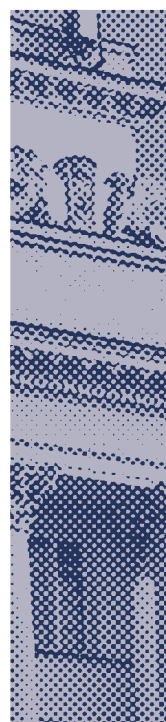
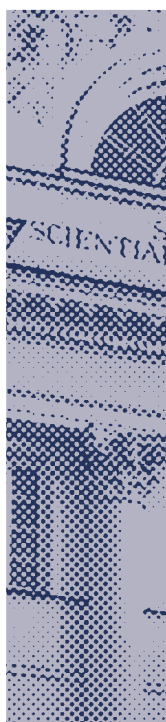

BIOGRAMY DYREKTORÓW

DYZMA GAŁAJ

Założyciel Instytutu Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN

Dyrektor w latach 1971–1985

Dyzma Gałaj urodził się we wsi Mystkowice w powiecie łowickim, w dniu 15 stycznia 1915 r. Lata młodości spędził w gospodarstwie rodziców. W 1936 r. ukończył Państwowe Seminarium Nauczycielskie w Wymyślinie w powiecie lipnowskim. W tymże roku zaczął dwuletnią czynną służbę wojskową w Szkole Podchorążych przy 67 Pułku Piechoty, którą ukończył w stopniu plutonowego podchorążego. Po powrocie z wojska podjął pracę nauczyciela w szkołach powiatu łowickiego. Została ona przerwana w 1942 r. na skutek aresztowania przez Niemców. D. Gałajowi udało się jednak uciec i od tej pory ukrywał się pod nazwiskiem Feliks Lipiński, prowadząc pracę konspiracyjną w Batalionach Chłopskich. Studiował też historię na tajnych kompletach. W kwietniu 1944 r. został ponownie aresztowany i osadzony w więzieniu na Pawiaku, ale po kilku miesiącach zwolniony. Wrócił w strony rodzinne, pracował w gospodarstwie we wsi Szymanowice i brał udział w akcjach Batalionów Chłopskich. Po raz wtóry musiał się salwować ucieczką. W Komendzie Głównej Batalionów Chłopskich poznał swą przyszłą żonę, szefową łączności, a potem lekarkę, Weronikę Dzierżkównę, z którą miał dwoje dzieci – Marka i Majkę.

Po zakończeniu wojny Profesor osiedlił się w Łodzi i studiował socjologię na Uniwersytecie Łódzkim. W 1949 r. skończył studia i uzyskał tytuł magistra socjologii. Wykładał także (w latach 1946–1949) w Wyższej Szkole Gospodarstwa Wiejskiego (WSGW) w Łodzi. Studia i pracę łączył z aktywnością polityczną – od 1947 r. działał w Stronnictwie Ludowym, angażował się w prace Związku Młodzieży Wiejskiej „Wici” (był zastępcą przewodniczącego Zarządu Głównego do 1948 r.) do czasu wchłonięcia go przez Związek Młodzieży Polskiej (ZMP). Na przełomie lat czterdziestych i pięćdziesiątych wraz z Łódzką WSGW przeniósł się do Olsztyna, gdzie współorganizował Wyższą Szkołę Rolniczą (WSR). Pracował w niej do 1956 r. jako zastępca profesora, a w latach 1950–1951 prorektor uczelni. Przeniósł się do Warszawy i zatrudnił w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego, gdzie kierował Zakładem Socjologii. W 1959 r. w tejże uczelni obronił doktorat z ekonomiki rolnictwa. W 1970 r. otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego, a w 1977 r. – profesora zwyczajnego nauk społecznych. W SGGW pracował do 1970 r.

Biografia prof. Dyzmy Gałaja jest bogata, wielowątkowa, w której przeplatają się wątki polityczne, publicystyczne, naukowe. Opinii publicznej znany jest przede wszystkim jako działacz polityczny, związany z ruchem ludowym i pełniącym ważne funkcje w jego strukturach. Od 1947 r. jest członkiem Stronnictwa Ludowego; po tzw. Kongresie Zjednoczeniowym Ruchu Ludowego w 1949 r. staje się członkiem Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego (ZSL) i wchodzi w skład różnych jego gremiów kierowniczych. Jest członkiem Naczelnego Komitetu ZSL (NK ZSL) w latach 1949–1953 oraz 1956–1986, w latach 1969–1976 – prezydium NK ZSL, w latach 1971–1973 wiceprezesem NK ZSL, a w latach 1972–1976 – członkiem Rady Państwa. Powszechnie znany wątek jego politycznej działalności to okres sprawowania urzędu Marszałka Sejmu Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Niedługi był jednak czas jego marszałkowania (między 13 lutego 1971 r. a 15 lutego 1972 r.), ponieważ dążył wówczas do poszerzenia roli Sejmu, jego niezależności i wzmocnienia pozycji marszałka. Wyrażał to otwarcie w publikowanych wywiadach, kiedy mówił, że „Sejm musi być ciałem niezależnym, a w swojej działalności powinien kierować się dobrem ogólnym państwa”, czy „widzi warunki tego, aby Sejm był po prostu Sejmem”. Jakże aktualne są jego poglądy także dzisiaj, po pięćdziesięciu latach! Te demokratyczne ciągoty oraz konflikt z prezesem NK ZSL, Stanisławem Gucwą, przyczyniły się do jego politycznej marginalizacji.

Niezwykle pomocna w budowaniu pozycji politycznej była uprawiana przez Niego publicystyka. W drugiej połowie lat czterdziestych był jednym z redaktorów czasopisma „Wieś”. Ważny okres w publicystycznej działalności nastąpił po 1956 r. i osiedleniu się w Warszawie. Jako członek NK ZSL i z jego upoważnienia tworzył miesięcznik „Wieś Współczesna”, którego był redaktorem naczelnym w latach 1957–1965. Zorganizował Klub Dyskusyjny przy „Wsi Współczesnej” i kierował jego pracami. Ta działalność współgra z pełnieniem wielu ważnych funkcji w różnych organizacjach związanych ze wsią. To okres przygotowania środowiska – przede wszystkim warszawskiego – na przyjęcie nowej struktury naukowej badającej przemiany wsi. D. Gałaj był na przykład przez 10 lat przewodniczącym Rady Naukowej Krajowego Związku Kółek i Organizacji Rolniczych (w tym okresie organizuje liczne konkursy na pamiątniki), przewodniczył Komisji Struktury Agrarnej przy Komisji Planowania, kierował Komisją Pamiątnikarską przy Komitecie Kultury Współczesnej PAN. Był członkiem wielu Rad Naukowych, Kolegiów Redakcyjnych itd.

Działalność naukowa Profesora dzieli się na dwa wątki: organizatora nauki i uczonego-badacza. Uczestniczył w organizacji WSGW w Łodzi, potem, na początku lat pięćdziesiątych, w tworzeniu WSR w Olsztynie. Największe organizacyjne sukcesy odniósł jednak w stolicy, w czym niewątpliwie pomogła mu jego pozycja polityczna i publicystyczna. Z pobytu w powojennej Łodzi znał wielu luminarzy nauk społecznych, jak na przykład prof. Józefa Chałasińskiego czy prof. Jana Szczepańskiego. Tam poznał też prof. Stefana Ignara, z którym ponownie połączyła go praca w NK ZSL, kiedy ten ostatni pełnił funkcję wicepremiera. Ze współpracy ludowcowego środowiska skupionego wokół „Wsi Współczesnej”, w którym wykuła się taka idea, powstał Komitet Badań Rejonów Uprzemysławianych PAN. Przy nim powołano Pracownię, a potem Zakład Badań Rejonów Uprzemysławianych, który w 1971 r. przekształcono w Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN (IRWiR PAN). Pracownią, Zakładem, a potem Instytutem (do 31 grudnia 1985 r.) kierował prof. Dyzma Gałaj.

Założyciel IRWiR-u opowiadał się zawsze za tym, aby przemiany zachodzące na wsi opisywać holistycznie, analizować kompleksowo i w sposób zintegrowany. Dlatego Komitet, Pracownia i Zakład, a potem Instytut były jednostkami wielodyscyplinarnymi; pracowali w nich ekonomiści, socjologowie, prawnicy, etnografowie, demografowie. Już w Zakładzie Badań Rejonów Uprzemysławianych zrodziła się nowa koncepcja badań – badania interdyscyplinarne. Profesor wiązał ją z szerokimi, wspólnymi badaniami empirycznymi. Te ambitne zamierzenia Profesora Gałaja były trudne do realizacji, także ze względu na rodzącą się u pracowników potrzebę naukowej autonomii. Każdy z naukowców, reprezentujący przecież inną dyscyplinę nauk społecznych, dążył do realizacji własnej tematyki badawczej, co skądinąd wiązało z własną karierą naukową. Profesor ludził się, że w Instytucie poprzez zespołową pracę nad zdefiniowaną tematyką powstaną opracowania/syntezy zdolne wzbogacić teorię rozwoju społecznego. Częściowo tej idei podporządkowana została, dość nowoczesna jak na tamte czasy, struktura organizacyjna Instytutu. Obok Zakładów istniały zespoły badawcze, do których należeli przedstawiciele różnych dyscyplin interesujący się danym problemem. Ostatnim akordem próby wdrożenia tej idei, a zarazem integracji Instytutu, było opracowanie szerokiego projektu badawczego, którego narzędziem miała być Wielka Ankieta Wiejska. Ale był to już rok 1980, pracownicy tym bardziej nie chcieli się podporządkować „dyktatowi wspólnego narzędzia”, a ponadto... nie było środków na tak szerokie badania.

Do najważniejszych dokonań Profesora istniejących do dzisiaj należy utworzony przez niego kwartalnik „Wieś i Rolnictwo”, którego pierwszy numer ukazał się w 1973 r. Każdy kolejny dyrektor IRWiR PAN traktuje kwartalnik jako „okręt flagowy” Instytutu. Profesor uważał kwartalnik i Instytut za jednostki w służbie społecznej praktyki. Powstaniu kwartalnika sprzyjały wieloletnie doświadczenia Profesora wyniesione z kierowania miesięcznikiem „Wieś Współczesna” oraz wydawania wielu tomów „Zeszytów Badań Rejonów Uprzemysławianych”. Profesor nie robił tego sam, zawsze umiał zgromadzić wokół siebie znakomite grono współpracowników. Instytut i wydawany przezeń kwartalnik to *opus magnum* profesora Dyzmy Gałaja; bronił ich z ogromną determinacją, wykorzystując swe doświadczenie, niewątpliwy talent polityczny i znajomości. To dzięki Profesorowi Instytut okrzepł naukowo i organizacyjnie oraz miał zapewnione trwałe miejsce w strukturach PAN.

Dyzma Gałaj był też naukowcem-badaczem. W swym dorobku ma ponad 1000 publikacji, w tym 500 prac naukowych. Przez lata drażył odmiany „kwestii

chłopskiej” w Polsce, ale też interesował się wieloma innymi problemami. W 1959 r. opublikował: *Powstanie Związku Młodzieży Wiejskiej RP „Wici”*, w 1961 r. – *Aktywność społeczno-gospodarcza chłopów. Studium szczegółowe na podstawie wsi Bocheń*, w 1964 r. książkę *Chłopi-robotnicy wsi płockiej*, w 1969 r. – *Polityczny ruch chłopski w Polsce*, a w 1973 r. *Rozwój społeczno-gospodarczy regionu uprzemysławianego*. Problem kwestii chłopskiej podejmuje jeszcze raz już na emeryturze; w 1996 r. pisze *Od chłopca do rolnika. Powtórna monografia wsi Bocheń. Studia nad kwestią chłopską*. Ale interesował się także nową ideą – wielofunkcyjnym rozwojem obszarów wiejskich. W propagowaniu tej koncepcji położył wielkie zasługi. Niewątpliwie przyczynił się też do odbudowy polskiej szkoły pamiętnikarstwa, zniszczonej w okresie stalinowskim. Współ z prof. Stefanem Ignarem tworzyli pewnego rodzaju osłonę dla odradzającego się ruchu pamiętnikarskiego. Pracownia Badań Rejonów Uprzemysławianych zorganizowała konkurs pamiętnikarski dla rejonu Płocka i Puław. D. Gałąj uczestniczył także w wielkim przedsięwzięciu J. Chałasińskiego – opracowaniu V tomu serii „Młode Pokolenie Wsi Polski Ludowej”, w 1986 r. opracował i przygotował do druku tom *Być matką*. W latach dziewięćdziesiątych zrealizował cykl czterech konkursów pamiętnikarskich „Rolnicy i wieś polska 1989–1995”, rejestrujących pierwsze rozczarowania mieszkańców wsi nowym ładem czy może tylko efektami procesu postkomunistycznej transformacji.

Jako uczonego-badacza uporczywie dążył do stworzenia teoretycznych podwalin polityki modernizacji wsi i rolnictwa w Polsce. Miał wiele pomysłów, był niezwykle dynamiczny i potrafił gromadzić wokół siebie wybitne osobowości nauki polskiej. Zdobywał środki na badania, stwarzał możliwości wydawnicze, wspierał odważne projekty ludzi młodych, często prowokując do ich podejmowania.

Informacje zebrane w tym biogramie nie oddają cech jego niezwyklej osobowości. Bardzo trafnie je ujął wiceprezes PAN, prof. Władysław Markiewicz, na uroczystości siedemdziesięciolecia Profesora. Opisał je tak:

Niezwykle ujmującą cechą intelektualnej i charakterologicznej osobowości Dyzmy Gałąja jest jego serdeczne przywiązanie i umiłowanie tego, co stanowi przedmiot jego badań, tj. chłopca, jego środowiska społeczno-kulturowego i przyrodniczego. Promieniuje ten sentyment z jego prac naukowych, publicystycznych, z jego wystąpień publicznych, a przede wszystkim jednak dowodzi Jego całkowitego, choć nigdy nie ślepego, bezrefleksyjnego oddania się sprawom wsi i jej mieszkańców.

Osobowość Dyzmy Gałąja miała wpływ na sposób kierowania Instytutem. Mimo wielu pełnionych funkcji miał zawsze czas dla ludzi, wykazując niezwykłą wrażliwość na ich problemy. W trudnych politycznie czasach (antysemickie czystki po 1968 r., stan wojenny) miał zawsze odwagę bronić osób mających inne niż oficjalnie obowiązujące poglądy. Profesor niewątpliwie był lewicowym idealistą. Dlatego, że wierzył w ideę socjalistycznego postępu. Ale również dlatego, że wierzył w zmianotwórczą siłę nauki, mimo iż wielokrotnie miał się przekonać, że wyniki badań IRWiR-u, realizowanych często z jego inspiracji, nie były przez tzw. praktykę nie tylko w pełni, ale w ogóle wykorzystywane. Mimo tej obojętności polityków-praktyków Instytut robił i robi dalej badania nad przemianami wsi.

Profesor pod koniec swej pracy w Instytucie zdawał sobie sprawę, że jego paternalistyczny stosunek do pracowników nie sprawdził się; że pojawiły się też siły destrukcyjne, donosy, oskarżenia. Profesor miał niesłuszne poczucie przegranej w walce o integrację Instytutu, mimo że zgromadził w nim liczne grono oddanych mu przyjaciół. Nawet dziś, dwadzieścia lat po jego śmierci, ci, którzy go pamiętają, mają przekonanie, że stworzył placówkę o unikalnym zakresie badań, będącą atrakcyjnym miejscem pracy, co jest niewątpliwie jego ogromną zasługą i sukcesem.

Instytut w miarę upływu czasu zmieniał się i przeobrażał – jak cała Polska, a w niej wieś i rolnictwo. Mimo to jesteśmy pewni, że Profesor Gałaj odnalazłby w obecnym profilu badawczym te elementy, które przyświecały mu przy tworzeniu IRWiR-u.

12 grudnia 2000 r. pożegnaliśmy na warszawskich Powązkach założyciela naszego Instytutu. Przeżył prawie cały wiek XX. Pośmiertnie został odznaczony Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski. Profesor zasługuje na nasz szacunek, pamięć i uznanie za stworzenie Instytutu o nietypowej, jak na tamte czasy, formie, która sprawdza się do dziś, zapewniając możliwość wszechstronnych i kompleksowych studiów nad wsią i rolnictwem.

JÓZEF OKUNIEWSKI

Dyrektor Instytutu w latach 1986–1991

Józef Okuniewski urodził się 5 maja 1920 r. we wsi Lubotyń w powiecie kolskim w Wielkopolsce, jako pierwsze dziecko (miał o sześć lat młodszą siostrę Marię), z ojca Józefa i matki Małgorzaty z Głuszkowskich.

W 1938 r. ukończył Państwową Średnią Szkołę Rolniczą w Bydgoszczy i uzyskał tytuł technika rolnego. Studia wyższe odbył na Uniwersytecie Łódzkim, na Wydziale Prawa (wcześniej Wydział Prawno-Ekonomiczny), w latach 1946–1950. Uzyskał stopień magistra nauk ekonomicznych.

Zanim jednak wstąpił na uczelnię, miał Profesor już za sobą doświadczenie zawodowe. Był instruktorem rolnym w Okręgowym Towarzystwie Organizacji i Kółek Rolniczych w Wieluniu (1937–1939), w czasie okupacji przeniósł się do Piastowa koło Warszawy i pracował jako robotnik w Firmie Drzewnej A. Szymański w Warszawie (1940–1944). Potem był kierownikiem Gminnej Szkoły Rolniczej w Tymiance koło Łodzi, którą sam zorganizował w 1945 r. Kierował nią do roku 1948 r. (był już wówczas studentem). Także w trakcie studiów prowadził zajęcia seminaryjne i był wykładowcą ekonomii politycznej w Pszczelinie w powiecie brwinowskim koło Warszawy, w Instytucie Kształcenia Nauczycieli Szkół Rolniczych (lata 1948–1949).

W 1950 r. na Uniwersytecie Łódzkim Józef Okuniewski uzyskał dyplom magistra nauk ekonomicznych. W tym samym roku rozpoczął pracę zawodową w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego – Akademii Rolniczej w Warszawie. Pracował tam aż 36 lat, do 1986 r., awansując od asystenta do profesora zwyczajnego nauk rolniczych.

Józef Okuniewski uzyskał stopień naukowy doktora nauk ekonomicznych w 1958 r. na podstawie pracy *Intensywność i poziom produkcji w gospodarstwach chłopskich*, która została opublikowana w 1959 r. Zaledwie trzy lata później, w 1961 r., uzyskał stopień naukowy docenta po obronie pracy habilitacyjnej *Rolnictwo w Danii: wpływ postępu technicznego na sytuację rolnictwa w okresie powojennym* (opublikowanej także w formie książkowej). Tytuł profesora zwyczajnego został mu nadany przez Radę Państwa uchwałą z dnia 14 lutego 1985 r.

Czternaście lat Profesor pracował na stanowisku ministerialnym, najpierw na stanowisku podsekretarza stanu w Ministerstwie Rolnictwa w latach 1960–1970, a następnie przez cztery lata (1970–1974) jako Minister Rolnictwa. Po zakończeniu pracy ministerialnej w latach 1974–1979 był ambasadorem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w Hadze. Naukowym owocem tej misji były dwie książki, które ukazały się w 1980 r.: *Polska – Holandia: gospodarka, stosunki ekonomiczne oraz Specjalizacja w rolnictwie holenderskim*.

Po powrocie z placówki dyplomatycznej prof. Józef Okuniewski kontynuował pracę naukową w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego. W 1986 r. przeszedł do Instytutu Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN (IRWiR) i objął funkcję dyrektora, którą pełnił przez cztery lata do momentu przejścia na emeryturę w 1991 r. Aż do 2010 r. był stale członkiem Rady Naukowej IRWiR PAN. Pracował także w Wyższej Szkole Informatyki Stosowanej i Zarządzania w Warszawie na stanowisku profesora w latach 1999–2008.

W czasach Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej Profesor był aktywnym działaczem Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej (PZPR). Do partii wstąpił jeszcze w czasie studiów, w 1949 r. Awansował w hierarchii partyjnej do zastępcy członka KC PZPR i członka Centralnej Komisji Rewizyjnej KC PZPR. Józef Okuniewski uczestniczył w obradach Okrągłego Stołu, w zespole do spraw gospodarki i polityki społecznej (reprezentując stronę rządowo-koalicyjną).

Profesor posługiwał się biegle językiem niemieckim, stąd też w latach pięćdziesiątych (1958–1959) odbył staż naukowy w byłej RFN – w Instytucie Gospodarki Światowej na Uniwersytecie w Kolonii. Już jako dyrektor IRWiR kontynuował współpracę polsko-niemiecką, zarówno z NRD (m.in. w 1989 r. odbyło się seminarium polsko-niemieckie: „Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich”), jak i z RFN (seminarium w Bocholt pt. „Drogi przyszłej Europy – z polskiego i niemieckiego punktu widzenia” oraz „Przyszłość Europy ze szczególnym uwzględnieniem stosunków polsko-niemieckich”). Owocem współpracy z Niemcami była także książka: *Multi-funktionelle Entwicklung der ländlichen Räume in den Grenzgebieten: Polnisch-Deutsche Regionenkonferenz Myślibórz 22. Oktober 1992*, pod redakcją Marka Kłodzińskiego i Józefa Okuniewskiego oraz jej polski odpowiednik *Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich na terenach przygranicznych. Polsko-niemiecka konferencja regionalna w Myśliborzu, 22 października 1992* (1992).

Spśród publikacji z wcześniejszego okresu warto wymienić *Aktualne problemy rolnictwa a zadania spółdzielczości zaopatrzenia i zbytu* (1964). W latach pracy

w IRWiR PAN Józef Okuniewski zajmował się tematyką wymiany pokoleń i jej związku z systemem emerytalnym oraz zmianami strukturalnymi w rolnictwie indywidualnym (temat w latach 1986–1990: „Przeobrażenia demograficzno-zawodowe w procesie modernizacji wsi i rolnictwa”). Pokłosem badań w ramach tej tematyki była publikacja (we współautorstwie z Barbarą Tryfan i Berndem van Deenenem) *Ubezpieczenia społeczne w rolnictwie Niemiec i Polski*, wydana w 1997 r. Już jako emeryt Profesor opublikował w 1996 r. książkę *Rynek, prognozy i strategiczne uwarunkowania rozwoju wsi i rolnictwa*. Była to jego ostatnia autorska książka.

Profesor za swoje zasługi został wielokrotnie odznaczony: Złotym Krzyżem Zasługi (1952), Orderem Sztandaru Pracy II klasy (1964), Orderem Sztandaru Pracy I klasy (1969), Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski (1974), jak i Medalem Komisji Edukacji Narodowej.

Józef Okuniewski miał o trzy lata młodszą żonę Krystynę (ożenił się w 1942 r.) i syna Zygmunta, który pracował również naukowo w Instytucie Rybactwa Śródlądowego.

Profesor przeżył 96 lat, zmarł 31 lipca 2016 r. w Warszawie. Pochowany został na cmentarzu Bródnowskim. W pamięci pozostał jako naukowiec, ekonomista dobrze znający także społeczno-polityczne uwarunkowania rozwoju wsi, jako Europejczyk i ambasador.

MARIA WIERUSZEWSKA

Dyrektor Instytutu w latach 1991–1997

Maria Jolanta Wieruszewska przyszła na świat 15 lutego 1943 r. w Łodzi, w rodzinie inteligenckiej. Ojciec, Wacław Wieruszewski, pracował w Narodowym Banku Polskim. Matka, Bronisława z domu Kondracka, zajmowała się prowadzeniem domu oraz wychowaniem dzieci (Marii i jej młodszego rodzeństwa: Janusza i Elżbiety).

Dzieciństwo Profesor Wieruszewskiej przypadło na trudny czas powojennej odbudowy kraju i niełatwy okres stalinowski. Jej podstawowa edukacja, rozpoczęta w wieku 6 lat, przebiegała w trzech placówkach. Fakt ten nie wiązał się jednak z uczniowską niesubordynacją, lecz stanowił – w ocenie Profesor – wynik odgórnych decyzji i klimatu społeczno-politycznego. Za ilustrację tegoż niech posłuży zapisany w pamięci epizod z inauguracji nowej szkoły prowadzonej przez łódzkie Towarzystwo Przyjaciół Dzieci. Mariolka (jak nazywano Marię Jolantę w młodszych latach) znalazła się w uczniowskiej delegacji witającej ówczesnego premiera Józefa Cyrankiewicza. Drobną dziewczynką w kujawskim stroju ludowym została nagle uniesiona wysoko na ręce głównego gościa, przez co zapomniała o wygłoszeniu powitalnej formuły. Po kilku latach z ulgą zmieniła szkołę.

W reminiscencjach Profesor Wieruszewskiej z czasów dzieciństwa pojawiają się jej pierwsze kontakty ze wsią. Wakacje spędzała bowiem na letniskach w różnych miejscowościach ziemi łódzkiej. Wypoczynek stanowił okazję do wspólnych zabaw

z rówieśnikami i doświadczania obowiązków typowych dla dzieci wiejskich: pasania krów, pojenia bydła, pomocy przy żniwach. Pozwalał ponadto obserwować formy współdziałania rolników, pomocy sąsiedzkiej (np. po pożarze zabudowań gospodarczych) oraz zwyczajowych świadczeń wzajemnych mieszkańców wsi. Wszystko to odnajdowała później Profesor w zasadach współżycia społecznego wsi sformułowanych przez swą mistrzynię – prof. Kazimierę Zawistowicz-Adamską.

W 1956 r. Maria Wieruszewska została uczennicą żeńskiego VII Liceum Ogólnokształcącego im. Stefanii Sempołowskiej w Łodzi. Edukację w szkole średniej wspomina jako czas zaznajomienia z kulturą klasyczną. Nauka języka łacińskiego oraz czytanie książek wykraczających poza kanon lektur obowiązkowych owocowały poszerzeniem horyzontów, musiały jednak konkurować z ćwiczeniami gry na fortepianie w Państwowej Średniej Szkole Muzycznej w Łodzi, do której równolegle uczęszczała. Czasochłonne zajęcia oraz niefortunna kontuzja nie pozwoliły Profesor realizować sportowych pasji (w lekkoatletyce i siatkówce).

Wpojona w liceum zachęta do samodzielnego myślenia oraz chlubnie zdana w 1960 r. roku matura (nagrodzona książką z dziełami Juliusza Słowackiego, zawierającą znamiennej dedykację: „więcej odwagi!”) ukierunkowały Profesor Wieruszewską na ścieżki wyższej edukacji. Wahala się między archeologią a etnografią – wybrała drugi z wymienionych kierunków. Po zdanych egzaminach wstępnych na Wydziale Filozoficzno-Historycznym Uniwersytetu Łódzkiego (UŁ) znalazła się w grupie pięciorga studentów przyjętych na I rok studiów etnograficznych. Uczestnictwo w wykładach prowadzonych w Łodzi przez tak znamienitych naukowców, jak Antonina Kłoskowska, Jan Lutyński czy Jan Szczepański, ugruntowało zainteresowania badawcze Profesor w klimatach bliskich socjologii i to w najlepszym wydaniu. Umiejętność łączenia podejścia indukcyjnego z dedukcyjnym stanowiła oryginalny atut z powodzeniem wykorzystany przez Profesor Wieruszewską w obronionej w 1965 r. pracy magisterskiej pt. *Obrzędy recepcyjne wieku dojrzałego w Bełchatowskiem*. Za jej bazę posłużyły samodzielnie zrealizowane badania w kilkunastu wsiach województwa łódzkiego, tracących w tamtym czasie swe cechy tradycyjne. Praca ta została opublikowana w 8. tomie „Łódzkich Studiów Etnograficznych” w roku 1966. Na pograniczu socjologii i etnografii lokuje się również rozprawa doktorska M. Wieruszewskiej pt. *Sankcje systemu kontroli społecznej wobec rodziny wiejskiej na przykładzie wsi powiatu bełchatowskiego*, napisana pod kierunkiem prof. K. Zawistowicz-Adamskiej. Wzorowo obroniona w roku 1970 na macierzystym Uniwersytecie Łódzkim, opublikowana została jako samodzielna pozycja rok później, w 13. tomie „Łódzkich Studiów Etnograficznych”. Formacyjny okres swego życia naukowego Profesor podsumowuje następująco:

Wyrosłam z etnologii i socjologii wsi. To szczególnie usytuowanie poczytuję sobie za atut w badaniach wsi. Ono motywuje do bycia „głosem sprzeciwu” i dostrzegania „pustych miejsc” w polu widzenia zbyt wąsko pojmowanych dyscyplin. „Głos sprzeciwu” nie zawsze wyraźnie artykułowany wynikał z własnych doświadczeń badawczych. Dotyczył demaskowania fałszywej opozycji między tradycją a współczesnością, tym, co stare i nowe, przesadnego akcentowania tylko jednego wymiaru temporalnego.

Od roku akademickiego 1965/1966 Profesor Wieruszewska pracowała jako asystent w Katedrze Etnografii UŁ. Możliwość kontynuowania wymarzonej kariery naukowej wykorzystała skrzętnie: rozwijając umiejętności dydaktyczne, prowadząc ćwiczenia terenowe ze studentami etnografii, doskonaląc warsztat naukowy w czasie badań we wsi Kłotno w powiecie włocławskim. Za namową swej mistrzyni, prof. Zawistowicz-Adamskiej, podjęła trud ponownego przygotowania monografii małopolskiej wsi Zaborów. Pokłosiem tego przedsięwzięcia była rozprawa habilitacyjna z roku 1979 pt. *Przemiany społeczności wiejskiej. Zaborów po 35 latach*, przedstawiona w – zakończonym sukcesem – przewodzie na Wydziale Filozoficzno-Historycznym UŁ. Wydana w roku 1980 książka *Spółeczność wiejska Zaborowa w procesie przemian* uzyskała prestiżową nagrodę Sekretarza Naukowego PAN.

Z badaniami zaborowskimi wiązać należy wyjazd Profesor Wieruszewskiej w roku akademickim 1975/1976 do Stanów Zjednoczonych na dziesięciomiesięczne stypendium Fundacji Kościuszkowskiej. W jego uzyskaniu pomogła rekomendacja prof. Dyzmy Gałaja. Program pobytu na sławnym Uniwersytecie Chicagowskim obejmował zajęcia z zakresu psychologii społecznej, socjologii i antropologii kulturowej. Intensywnym studiom towarzyszyły badania prowadzone wśród Polonii – podążając śladami rodzin zaborowskich, Profesor dotarła do najprężniejszego wówczas Klubu Małopolskiego w Chicago.

Ważnym wydarzeniem w naukowej karierze Profesor Wieruszewskiej było odbycie półtorarocznego stażu w Zakładzie Badania Rejonów Uprzemysławianych PAN w 1969 r. W jego ramach uczestniczyła w seminariach i konferencjach, publikowała teksty naukowe i popularno-naukowe oraz prowadziła samodzielne badania w regionie bełchatowskim, przewidywanym jako lokalizacja wielkiej kopalni węgla brunatnego. Talent i zainteresowania badawcze młodej etnograf nie umknęły uwadze prof. D. Gałaja, twórcy i pierwszego dyrektora nowo powołanego (w miejsce wspomnianego Zakładu) Instytutu Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN (IRWiR PAN), ordonika interdyscyplinarnych badań nad społeczno-ekonomicznymi przemianami polskiej wsi. Efektem było stałe zatrudnienie M. Wieruszewskiej w Instytucie od dnia 1 grudnia 1971 r. Warto dodać, że na decyzję Profesor o przeprowadzce do stolicy wpłynęły zmiany w jej życiu osobistym (zawarte w 1967 r. małżeństwo ze Stanisławem Adamczykiem, redaktorem naczelnym „Tygodnika Kulturalnego”, oraz narodziny jedyne dziecko – Rafała).

IRWiR PAN u swego zarania realizował ogromne przedsięwzięcia badawcze, cechujące się złożonością i współzależnością zadań oraz ambitnymi celami. Wracając pamięcią do tamtych lat, Profesor Wieruszewska stwierdza:

Nie podzielałam bezkrytycznie wiary w sukces badań związanych z obowiązującą wówczas „określoną filozofią rozwoju społeczno-ekonomicznego”. Niedocenienie tematyki kultury, z której ludzie czerpią interpretacje sytuacji, w jakiej się znajdują, nie mogło budzić mojej aprobaty. Stąd rezerwa wobec wyboru jednostek gminnych do wspólnych badań, a pominięcie szczebla wsi-sołectwa.

Dystans do przedsięwzięć naukowych osadzonych w filozofii „racjonalistycznej przebudowy kraju” oraz preferowanie metod indukcyjnych ograniczały uczestnictwo Profesor Wieruszewskiej w badaniach obejmujących wiele jednostek ad-

ministracyjnych i realizowanych metodami ankietowymi. Nie pozostawała jednak bierna na polu naukowym. Stosując dyrektywę „konkretu i kontekstu” (spojrzenia na wspólnotę, religię, kulturę wsi), jak również postrzegając wieś–sołectwo jako całość, nawiązywała do fundamentów polskiej socjologii wsi oraz dorobku prof. K. Zawistowicz-Adamskiej. Postawa ta nie ułatwiała pozyskiwania funduszy na badania. Recenzenci zarzucali Profesor polonocentryzm, czasem też stwierdzali, że stawiana przez nią hipoteza jest „*a priori* wątpliwa”. Niemniej trud podążania „pod prąd” dawał okazję do śledzenia kondycji dyscyplin oraz samoświadomości badaczy zajmujących się problematyką wsi i rolnictwa. Wiedza ta przydała się Profesor podczas pełnienia przez nią w latach 1986–1991 funkcji zastępcy dyrektora IRWiR PAN do spraw naukowych oraz sekretarza Centralnego Problemu Badań Podstawowych, koordynowanego przez Instytut w latach 1986–1990.

W marcu 1991 r. Profesor Maria Wieruszewska została wybrana dyrektorem IRWiR PAN. Stanowisko to piastowała przez dwie kadencje, do marca 1997 r. Objęcie funkcji dyrektora było – jak sama konstatuje – równoznaczne z wzięciem odpowiedzialności za taki kierunek badań, który służyłby integralnemu (zrównoważonemu) rozwojowi polskiej wsi oraz odpowiadał potrzebom przeciwdziałania narastającym zjawiskom jej kryzysu. Okoliczności zewnętrzne nie sprzyjały jednak szybkiej realizacji tych zamierzeń:

Mierzyłam siły na zamiary, a te były ambitne, na przekór drastycznie pogarszającym się warunkom finansowym. Słyszałam głosy (z różnych stron) niedowierzania, że uda się Instytutowi przetrwać w obliczu tak radykalnych cięć budżetowych. Rok 1992 to był okres walki o istnienie placówki. Udało się ją ocalić za cenę silnej redukcji zatrudnienia – począwszy od zespołu dyrektorskiego.

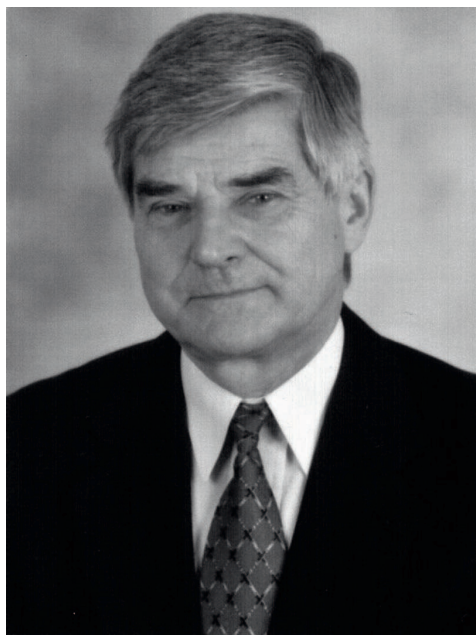
Nowa dyrektor zdecydowała się na odejście od jednostronności badań realizowanych w Instytucie i nadanie im charakteru bardziej niezależnego od ideologicznych założeń. Powołała Zakład Kultury Wsi (pod kierownictwem Izabelli Bukraby-Rylskiej), zmieniła profil kwartalnika „Wieś i Rolnictwo” (jako redaktor naczelna otworzyła go na przedstawicieli różnych specjalności), stworzyła warunki do rozwoju indywidualności: Barbary Fedyszak-Radziejowskiej, Krystyny Łapińskiej-Tyszki, Zdzisława Grzelaka, Ryszarda Borowicza. Zmianę priorytetów w działaniu Instytutu ilustruje podjęcie nowatorskich na polskim gruncie po 1989 r. zagadnień, np. rozwoju lokalnego i odnowy wsi. Szeroko cytowane publikacje powstałe wokół tych tematów, napisane lub redagowane przez Profesor, uznawano podówczas za „wizytówki” IRWiR PAN.

Doświadczenie naukowe i kierowniczo-organizacyjne pomagało Profesor Wieruszewskiej w pełnieniu funkcji członka Rady Prezydenckiej do Spraw Wsi i Rolnictwa, choć – jak przyznaje – miała odczucie marginalizowania przez Prezydium Rady, które nadmiernie akcentowało wkład ekonomistów. Jako naukowiec o ugruntowanej pozycji, potwierdzonej tytułem profesorskim nadanym w roku 1992 przez prezydenta Lecha Wałęsę, udzielała się również w Rolniczym Forum Europy Środkowej i Wschodniej oraz w Radzie Programowej „Agrolinia 2000”. Ze względu na swój bogaty dorobek naukowy przez trzy kadencje była członkiem Komitetu Nauk Etnologicznych PAN (w latach 1996–2006).

Po zakończeniu pracy na stanowisku dyrektora Instytutu Profesor Wieruszewska odnowiła kontakty z łódzkim ośrodkiem naukowym. W roku akademickim 1998/1999 objęła stanowisko profesora nadzwyczajnego w Katedrze Etnologii UŁ – drugim obok IRWiR PAN miejscu pracy. Prowadziła zajęcia dydaktyczne, opiekowała się studentami oraz młodymi naukowcami, angażowała w prace Interdyscyplinarnego Zespołu Badania Wsi UŁ. Podejmowała także nowe wyzwania badawcze dotyczące m.in. tożsamości kulturowej wsi, samoorganizacji społeczności lokalnych oraz roli wsi i rolnictwa w procesie integracji europejskiej. Cenna w tym względzie okazała się współpraca międzynarodowa w ramach programu „Baltic Sea Region Studies”, a szczególnie kontakty z naukowcami z Uniwersytetu w Turku. W uznaniu zasług dla łódzkiej etnologii Profesor została odznaczona w 2009 r. Medalem Komisji Edukacji Narodowej. Wcześniej, bo w 1995 r., uhonorowano ją Złotym Krzyżem Zasługi, natomiast w 2011 r. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski.

Po przejściu na emeryturę w 2013 r. Profesor Wieruszewska nie zawiesiła działalności naukowej, czego dowodem jej udział w projekcie badawczym „Lokalne dziedzictwo kulturowe w doświadczeniu mieszkańców wsi”, realizowanym w Zakładzie Antropologii Kultury Wsi w latach 2015–2017. Nie wyzbyła się też przekonań, które przyświecały jej przez całą karierę, zwłaszcza sceptycyzmu wobec uproszczonych schematów poznawczych obecnych w nauce uprawianej zgodnie z aktualnym zapotrzebowaniem i administracyjnie egzekwowanymi dyrektywami. Subtelny tego wyraz dawała w dyskusjach prowadzonych na ogólnoinstytutowych seminariach IRWiR PAN.

Po rozstaniu z Instytutem w roku 2018 Profesor Wieruszewska – jak sama twierdzi – „nadrabia zaległości, na które zawsze brakowało czasu”.

MAREK KŁODZIŃSKI

Dyrektor Instytutu w latach 1997–2008

Marek Kłodziński urodził się 11 maja 1938 r. w Warszawie. Po ukończeniu Liceum Ogólnokształcącego im. T. Rejtana studiował na Wydziale Rolniczym Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego (SGGW), który ukończył w 1962 r. Po odpracowaniu pobieranego na studiach stypendium z Warszawskiego Przedsiębiorstwa Obrotu Materiałami Włókienniczymi i Skórzanymi został w 1964 r. przyjęty na studia doktoranckie w Komitecie Badań Rejonów Uprzemysławianych Polskiej Akademii Nauk, które wiązały się z etatową pracą w Pracowni Badań Rejonów Uprzemysławianych. Wpływ na tę decyzję miał niewątpliwie fakt, że najbliższy przyjaciel ze studiów, Marek Ignar (późniejszy wicedyrektor Instytutu) był zatrudniony w tejże Pracowni. W 1966 r. Marek Kłodziński wyjechał na roczną praktykę rolniczą do Anglii. Stopień naukowy doktora nauk rolniczych uzyskał w 1971 r. na Wydziale Ekonomiczno-Rolniczym SGGW, przedstawiając rozprawę *Zmiany w produkcji rolniczej zachodzące w latach 1961–1966 w uprzemysłowionym rejonie płockim*. Stopień naukowy doktora habilitowanego w zakresie ekonomiki rolnictwa nadała mu w 1974 r. Rada Wydziału Ekonomiczno-Rolniczego SGGW w oparciu o przedłożoną książkę *Gospodarstwa chłopsko-robotnicze*. Tytuł profesora nadzwyczajnego ekonomii uzyskał w 1992 r., zaś tytuł profesora zwyczajnego w 1997 r. W 2013 r. Senat SGGW uhonorował go zaszczytnym tytułem doktora *honoris causa*.

Dorobek naukowy Profesora liczy 468 opublikowanych pozycji. Wśród nich jest 13 książek napisanych samodzielnie, 25 książek pod redakcją naukową (w tym cztery w językach obcych). M. Kłodziński wygłosił 78 referatów na konferencjach naukowych oraz był przewodniczącym komitetów organizacyjnych 29 konferencji. Napisał 95 recenzji książek i artykułów. Recenzował 23 rozprawy doktorskie, 5 prac habilitacyjnych, a w przypadku 11 osób ocenił ich dorobek naukowy na tytuł profesora.

W 1980 r. został odznaczony Srebrnym Krzyżem Zasługi, w 1988 r. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, w 2001 r. Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski. Jako pierwsza osoba w Polskiej Akademii Nauk otrzymał w 2009 r. nowo ustanowiony Medal Polskiej Akademii Nauk za szczególne zasługi dla rozwoju polskiej i światowej nauki. Wydział V Nauk Rolniczych, Leśnych i Weterynaryjnych PAN w 2008 r. wyróżnił Profesora statuetką „Laur Wydziału V PAN” za wybitny wkład w rozwój nauk ekonomiczno-rolniczych.

Zainteresowania badawcze Marka Kłodzińskiego były wielokierunkowe, a problematyka badań ewoluowała. Na początku swojej naukowej kariery interesowały go dwie ściśle ze sobą związane kwestie. Pierwsza – to sytuacja ekonomiczna drobnych gospodarstw, druga (dominująca) – to gospodarstwa chłopsko-robotnicze. Pierwsza problematyka zaowocowała badaniami nad prostymi formami kooperacji w rolnictwie [publikacje: *Kooperacja pozioma w rolnictwie krajów kapitalistycznych* (1976) oraz *Proste formy kooperacji w rolnictwie polskim* (1976)]; druga – czterema książkami [*Gospodarstwa chłopsko-robotnicze* (1974), *Dwuzawodowość w rolnictwie polskim* (1978), *Gospodarstwa o mieszanych źródłach dochodów* (1982), *Polska na tle ogólnoswiatowych tendencji rozwoju dwuzawodowości* (1986)], co uczyniło Profesora „niekwestionowanym, wiodącym specjalistą w tym zakresie”, jak stwierdził recenzent jego naukowego dorobku, prof. Tadeusz Hunek.

Późniejsze zainteresowania badawcze prof. Kłodzińskiego plasują się w szerokim polu badań nad rozwojem społeczno-gospodarczym obszarów wiejskich. Jest w Polsce współtwórcą koncepcji tzw. wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich, której integralną częścią jest rozwój przedsiębiorczości wiejskiej. Inspiracją badań nad tą problematyką były liczne zagraniczne stypendia i pobyty badawcze w Anglii (14) i w Finlandii (7), gdzie oprócz zwyczajowych kontaktów z placówkami naukowymi odwiedzał i zapoznawał się z pracą organizacji zajmujących się od strony praktycznej procesem aktywizacji społeczno-gospodarczej wsi. Tę problematykę badań przeniósł na grunt polski: kierował dwoma dużymi projektami finansowanymi przez KBN oraz pięcioma mniejszymi finansowanymi przez zagraniczne fundacje. Wiedzę o tzw. wielofunkcyjnym rozwoju i jego wdrożeniach w praktyce Marek Kłodziński popularyzował w Polsce. Na temat wielofunkcyjnego rozwoju napisał trzy książki indywidualne: *Wielofunkcyjny rozwój terenów wiejskich w Polsce i w krajach Unii Europejskiej* (1996), *Aktywizacja gospodarcza obszarów wiejskich* (1999), *Aktywizacja gospodarcza gmin wiejskich i małych miast* (2006) i był redaktorem dziewięciu monografii zbiorowych, w których także mieściła się problematyka strategicznego planowania rozwoju gmin wiejskich. W ramach tego nurtu warto wyodrębnić zapoczątkowany w 1992 r. cykl badań nad aktywizacją gospodarczą terenów przygranicznych. Rezultatem projektów finansowanych przez Fundację Współpracy Polsko-Niemieckiej i Fundację im. Friedricha Eberta są trzy książki zbiorowe w języku polskim i dwie w języku niemieckim pod jego redakcją – owoc trzech polsko-niemieckich konferencji na terenie Polski i Niemiec. Ten katalog zagadnień Profesor uzupełnia kwestią

odnowy wsi i czynnie uczestniczy we wdrażaniu tej koncepcji na terenie województwa opolskiego.

Nowa problematyka pojawiła się w końcowych latach pierwszej dekady XXI w., kiedy M. Kłodziński realizuje projekt finansowany przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju „Społeczno-gospodarcze uwarunkowania zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich objętych siecią Natura 2000 na terenie Zielonych Płuc Polski”. W ramach projektu czternastoosobowy zespół badawczy opublikował 4 książki i 75 artykułów, zorganizowano 3 konferencje, wygłoszono 43 referaty. Opracowano też 3 ekspertyzy dla Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Były to pierwsze tego typu badania w Polsce, stąd też duża skala zainteresowania ich wynikami.

Dorobek M. Kłodzińskiego spina monografia *Przybyszew. Stulecie przemian polskiej wsi* (2019), zrealizowana w projekcie „Ciągłość i zmiana. Sto lat rozwoju polskiej wsi” dla uczczenia setnej rocznicy odzyskania niepodległości przez Polskę. To powrót Profesora na teren, gdzie przeprowadzał badania w 1962 r. do swojej pracy magisterskiej. Analizując wówczas przemiany w tej wsi, szedł po tropach dr. Stanisława Rosłońca, który przeprowadził tam badania w latach trzydziestych XX w. Tym samym dołączył do ekskluzywnego grona autorów powtórnych monografii, wśród których jest także jego mentor, prof. Dyzma Gałaj.

Ważnym wątkiem naukowej działalności Marka Kłodzińskiego była współpraca z zagranicznymi ośrodkami badawczymi, a swe liczne zagraniczne kontakty przekuwał na współpracę IRWiR PAN z kilkoma liczącymi się europejskimi ośrodkami naukowymi. Z jego inicjatywy odwiedziło Instytut grono znakomitych uczonych europejskich, jak: Erki Asp z Uniwersytetu w Turku, Tapani Köppä z Uniwersytetu w Helsinkach, Wiliam. B. Morgan z King's College of London, Andrew Errington z Uniwersytetu w Plymouth, Keith Howe z Uniwersytetu w Exeter czy Ivan Benet z Uniwersytetu w Szeged na Węgrzech. Była to owocna i wielostronna współpraca, co ilustrują poniższe przykłady.

Częstymi gośćmi w Instytucie byli Finowie – prof. Tapani Köppä i prof. Erki Asp. Interesowali się między innymi prostymi formami kooperacji w rolnictwie, którymi zajmował się M. Kłodziński. Jego opracowanie na ten temat zostało opublikowane przez Departament Spółdzielczości na Uniwersytecie w Helsinkach. Nawiązane kontakty są żywe do dnia dzisiejszego i kontynuowane przez młodszych pracowników IRWiR PAN. Ważna dla Profesora i Instytutu była współpraca z Brytyjczykami. Kontakty z Wolfson College University of Oxford przyniosły publikacje dwóch artykułów M. Kłodzińskiego w „Oxford Agrarian Studies” w 1983 i 1987 r. Liczne wizyty Wiliama B. Morgana z King's College of London przyniosły kilka wspólnych seminariów i publikacji, w tym artykuł *Process of Agricultural Change in Eastern Europe* w książce *Agriculture Change Environment and Economy*. Współpraca z Andrew Erringtonem w zakresie badań nad rozwojem obszarów wiejskich została opisana, jako godna uwagi i naśladowania, w czasopiśmie „The British Academy Review” (January – July 2011), w tomie poświęconym badaniom prowadzonych przez The National Academy for the Humanities and Social Sciences. Dzięki tej współpracy IRWiR PAN został współwykonawcą swego pierwszego (unijnego) Ramowego Projektu, koordynowanego przez prof. Erringtona. Dotyczył on roli małych miast w rozwoju obszarów wiejskich; w tym projekcie M. Kłodziński pełnił funkcję koordynatora naukowego polskiej części badań. Dzięki kontaktom z Keithem Howem z Uniwersytetu w Exeter na krótkie stypendia Akademii Brytyjskiej (The British Academy) wyjechało siedmiu młodych

pracowników IRWiR PAN, a prof. Howe współpracował przy redakcji numerów anglojęzycznych kwartalnika „Wieś i Rolnictwo”, opublikował w nim kilka artykułów, a obecnie jest członkiem Rady Programowej kwartalnika.

Dwadzieścia lat współpracy z prof. Ivanem Benetem zwieńczyła trójstronna, polsko-węgiersko-fińska konferencja w Budapeszcie, poświęcona aktywizacji społeczno-gospodarczej obszarów wiejskich. Dzięki niej Profesor stał się gwiazdą węgierskiej telewizji, nagrywając dla niej kilka odcinków poświęconych polskim doświadczeniom w procesie aktywizacji społeczno-gospodarczej obszarów wiejskich.

„Prof. M. Kłodziński, świetny naukowiec, organizator i menadżer nauki zarazem; uczynił wiele dla stabilizacji finansowej Instytutu, podniesienia jego prestiżu i rangi naukowej... jest «darem losu» dla Instytutu w obecnych niezwykle ciężkich, zwłaszcza finansowo, latach dla nauki polskiej” – napisał Jerzy Wilkin z okazji trzydziestolecia Instytutu w kwartalniku „Wieś i Rolnictwo” (4/2001). Z tych jego organizacyjnych i menedżerskich talentów korzystał nie tylko IRWiR PAN, w którym zorganizował Zakład Realizacji Badań i kierował nim w latach 1975–1986. Ta opinia zyskała dodatkowe uzasadnienie w ciągu następnych dwudziestu lat, gdyż na nie przypada większość dyrektorskiej kadencji prof. Kłodzińskiego, który funkcje dyrektora IRWiR PAN pełnił w latach 1997–2008.

Nie sięgnął po nią bez przygotowania, gdyż już miał za sobą organizację i kierowanie innowacyjną strukturą: Centrum Naukowo-Wdrożeniowym. Inicjatorem jej powołania był Rektor SGGW. Zaproponował Profesorowi zorganizowanie nowej placówki na uczelni, która, wykorzystując potencjał naukowy pracowników SGGW, wdrażałaby i upowszechniała nowoczesne rozwiązania produkcyjne i organizacyjne w szeroko rozumianej gospodarce żywnościowej. Nowa jednostka SGGW – Centrum Naukowo-Wdrożeniowe, wzorowana na podobnych placówkach w Finlandii, stała się placówką samofinansującą się. Odpowiadała zapotrzebowaniu, jakie przed nauką postawiła gospodarka wolnorynkowa. Doświadczenia, wyniesione z kierowania Centrum, a przede wszystkim nawiązane kontakty z licznymi organizacjami i instytucjami gospodarczymi, okazały się bardzo przydatne w momencie, gdy M. Kłodziński został dyrektorem Instytutu. Bez tych doświadczeń i kontaktów trudno byłoby poradzić sobie z problemami (szczególnie natury finansowej), z jakimi borykał się Instytut.

W drugiej połowie lat dziewięćdziesiątych IRWiR PAN znajdował się w krytycznej sytuacji kadrowej i finansowej. Do ubiegania się o stanowisko dyrektora Marka Kłodzińskiego namówili przyjaciele z Instytutu, którzy obserwowali działalność Centrum. Podjął to trudne i ryzykowne wyzwanie, gdyż w tym czasie kierował nie tylko Centrum, lecz również Katedrą Rozwoju Obszarów Wiejskich na Uniwersytecie Szczecińskim. Szalę przeważały względy emocjonalne: przywiązanie do Instytutu. Rozpoczęła się realizacja programu naprawczego, opracowanego wspólnie z wicedyrektorem ds. naukowych, prof. Andrzejem Rosnerem. Ruszyły zakrojone na szeroką skalę badania nad rozwojem obszarów wiejskich na pograniczu zachodnim i wschodnim Polski. Już po roku IRWiR PAN otrzymał w 1998 r. kategorię A, a w 2006 r. na 110 placówek naukowych z całego kraju (z zakresu prawa, ekonomii i nauk społecznych) zajął 2 miejsce w rankingu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

Za sukcesami Instytutu szło uznanie w środowisku nie tylko naukowym. Profesor był członkiem Rady Wsi i Rolnictwa przy Prezydencie RP Lechu Wałęsie, w której przewodniczył Komisji Wielofunkcyjnego Rozwoju Obszarów Wiejskich. Został po-

wołany przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi do Krajowego Komitetu Sterującego Programem SAPARD. Był także, z ramienia Ministra Rolnictwa, członkiem Rady Programowej AGRO-INFO Funduszu Współpracy i wiceprzewodniczącym Krajowego Centrum Doradztwa Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich oraz członkiem Rady Programowania Rozwoju przy Ministrze Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Został też członkiem zespołu niezależnych ekspertów, uczestniczących w opracowaniu „Paktu dla Wsi i Rolnictwa”.

Profesor Marek Kłodziński jest najstarszym pracownikiem IRWiR PAN. Jest nadal aktywnym członkiem społeczności Instytutu, która darzy go zaufaniem: jest pochodzącym z wyboru przedstawicielem pracowników w negocjacjach z Dyrekcją, pomaga przy rozwiązywaniu trudnych spraw pracowniczych. Profesor bierze czynny udział w projektach statutowych (np. „Ciągłość i zmiana. Sto lat rozwoju wsi w Polsce”) oraz w inicjatywach popularnonaukowych (np. w jury różnych konkursów), czego dowody spotykamy w publikacjach na stronach tytułowych i redakcyjnych.

Dalej tak trzymać, Profesorze!

ANDRZEJ ROSNER

Dyrektor Instytutu w latach 2008–2012

Andrzej Rosner urodził się 29 marca 1945 r. w Krakowie, gdzie jego rodzice znaleźli się po upadku powstania warszawskiego. Jak sam zwykł mówić, urodził się „pod okupacją radziecką” – wojska niemieckie już się ewakuowały, natomiast nie uformowała się jeszcze administracja polska. Władzę przejściowo sprawowały radzieckie struktury wojskowe.

Prawie całe życie Andrzej Rosner spędził w Warszawie. Wyjątek stanowi okres najwcześniejszego dzieciństwa, do 1949 r., oraz jeden rok szkolny, kiedy ze względu na chorobę matki przebywał w Szczecinie, gdzie po rozwodzie rodziców mieszkał jego ojciec. Zarówno szkołę podstawową, jak i średnią ukończył w Warszawie, maturę zdał w 1963 r. Uczniem był słabym, dziś byłby nazywany dyslektykiem, wówczas jednak określano takich jak on „zdolnymi leniami”, a częściej „tumanami”. Mimo nienajlepszego świadectwa maturalnego za pierwszym podejściem bez problemów zdał egzamin wstępny na jeden z najbardziej obleganych wówczas wydziałów Uniwersytetu Warszawskiego (UW) – Wydział Filozoficzny.

Wybór filozofii jako kierunku studiów dokonał się w ostatniej chwili i wynikał z tego, że komisja odrzuciła teczkę jego prac złożonych do Akademii Sztuk Pięknych. Z perspektywy czasu autor owych prac dodaje zwykle – „na szczęście została odrzucona”.

Wydział Filozoficzny UW w tamtym okresie był miejscem, które mogło niedawnego jeszcze ucznia szkoły średniej zafascynować i to zarówno ze względu na przedmiot zajęć, jak i na to, kto je prowadził oraz kim byli koledzy z roku. Niewielu z nich było maturzystami z tego samego rocznika, wszyscy jednak pasjonowali się problematyką filozoficzną. Był to rok, w którym żaden uniwersytet w kraju poza UW nie prowadził rekrutacji na studia filozoficzne, została ona zawieszona w Krakowie (odbywała się co drugi rok) i bezterminowo wstrzymana na pozostałych uczelniach. W efekcie był to rocznik studentów wyjątkowy, skupiający osoby, które dokładnie wiedziały, na co się porwały, a mniej barwne osobowości stanowiły mniejszość. Na wyższych latach ilość osób „barwnych” malała, na zajęciach pojawiali się naprawdę zainteresowani studenci innych kierunków, często zazdroszcząc panującej tu atmosfery.

Z drugiej strony, wśród prowadzących – z którymi A. Roser miał zajęcia – wymienić można postacie fascynujące pod względem kultury osobistej, precyzji i kultury myślenia oraz wiedzy: prof. Leszka Kołakowskiego, prof. Janinę Kotarbińską, prof. Mariana Przełęckiego, prof. Barbarę Stanosz, prof. Klemensa Szaniawskiego, prof. Romana Suszkę. Na seminaria od czasu do czasu przychodzili też emerytowani profesorowie: Tadeusz Kotarbiński czy Władysław Tatarkiewicz.

Od studentów filozofii wymagano wówczas zadeklarowania tzw. kierunku dodatkowego, co w praktyce oznaczało konieczność zdania kilku tzw. głównych egzaminów z wybranego innego kierunku studiów. Andrzej Rosner początkowo wybrał historię sztuki, jednak po roku przeniósł się na socjologię i w jej ramach zdawał egzaminy według zasad przewidzianych dla studentów socjologii u prof. Stefana Nowaka oraz prof. Zygmunta Baumana. Był też przez rok uczestnikiem seminarium prowadzonego przez Jakuba Karpińskiego, który zastępował prof. Nowaka przebywającego za granicą.

W roku 1968, a więc w roku ukończenia przez Andrzeja Rosnera studiów, Wydział Filozofii UW był jednym z kilku centrów ówczesnych wydarzeń. Przez pewien czas zajęcia się nie odbywały, sesja egzaminacyjna została przesunięta na jesień. Wejście do budynku wymagało specjalnych przepustek. Wydział został otwarty dopiero po wakacjach, kiedy to zmieniono jego strukturę, nazwę (na Wydział Nauk Społecznych) i częściowo skład osobowy kadry naukowej.

W październiku, kiedy już przestały obowiązywać przepustki, Andrzej Rosner spotkał na korytarzu prof. K. Szaniawskiego, od którego dowiedział się, że jego promotor, prof. Janina Kotarbińska, jest chora i proponuje, aby w komisji egzaminacyjnej zastąpił ją ówczesny doc. Marian Przełęcki. Profesor wyciągnął z kieszeni kalendarzyk i spytał „panie Andrzeju, czy możemy zrobić egzamin w czwartek o 11-ej?” Usłyszał: „nie zdążę, nie będzie recenzji...”. Prof. Szaniawski powiedział wówczas, „znamy pana z seminariów, jako recenzent wiem i tak, co będzie w pracy. Doniesie pan w przyszłym tygodniu. W poniedziałek jest plenum partii, nie wiemy, czy wydział będzie istniał. Protokół egzaminacyjny powinien być wcześniej, przed plenum”.

Zarówno opinie promotora, jak i recenzenta zawierały ocenę „bardzo dobra”, choć ostateczna wersja pracy powstawała w nietypowych okolicznościach, w znacznej części – ze względów honorowych w ciągu dwóch nocy i jednego dnia. Jej tematem była próba określenia logicznych właściwości różnych rodzajów skal pomiarowych, w tym skal będących wynikiem operacji na innych, prostszych skalach. Jest to problematyka, z którą spotykają się często badacze z zakresu nauk społecznych.

Bezpośrednio po ukończeniu studiów, już w listopadzie 1968 r. Andrzej Rosner rozpoczął pracę w Instytucie Ekonomiki Rolnej (IER). W pewnym stopniu pierwsze jego obowiązki w pracy etatowej były dalszym ciągiem tego, czym wcześniej zajmował się jako dorabiający przy badaniach student. Przez około rok pracował w Samodzielnej Pracowni Kółek i Organizacji Rolniczych, a następnie przez około 9 lat w Zakładzie Społeczno-Ekonomicznej Struktury Wsi, kierowanym wówczas przez prof. Annę Szemberg, która stała się promotorem jego doktoratu.

Zakład Społeczno-Ekonomicznej Struktury Wsi pracował w tamtym czasie głównie w oparciu o badania ankietowe, powtarzane co cztery lata na tej samej próbie około 120 wsi. W nich badaniami objęte były wszystkie gospodarstwa domowe, zarówno bezrolne, jak i powiązane z gospodarstwem rolnym. Tematyka ankiety była bardzo szeroka, obejmowała między innymi kwestie związane ze strukturą agrarną i jej ewolucją, strukturą ludności i źródeł jej utrzymania, produkcją rolniczą, pozarolniczymi przedsięwzięciami gospodarczymi itp. A. Rosnerowi przypadły w udziale problemy związane z wychodźstwem z rodzin wiejskich oraz migracjami całych gospodarstw domowych. Temat ten był ważny, ale jednocześnie o tyle trudny, że w okresie wcześniejszym zajmował się nim znany demograf, prof. Michał Pohoski. Wyniki ankiety stanowiły główne źródło danych głośnej wówczas wśród specjalistów książki *Migracje ze wsi do miast*. Nie było łatwo w takiej sytuacji wymyśleć i opracować coś oryginalnego, czego już Pohoski nie analizował. Jednak w okresie kilku lat problematyka migracji wewnętrznych oraz odchodzenia od pracy w rolnictwie młodzieży z rodzin chłopskich na tyle wciągnęła Andrzeja Rosnera, że poświęcił jej pracę, która stała się jego dysertacją doktorską pt. *Odpyły ludności ze wsi i rolnictwa*. Obrona doktoratu w Instytucie Ekonomiki Rolnej odbyła się w 1978 r.

Niezależnie od badań nad migracjami w okresie pracy w IER Andrzej Rosner zajmował się kwestiami przygotowania materiałów ankietowych do obróbki komputerowej. W Instytucie znajdował się w latach siedemdziesiątych pierwszy polski komputer do przetwarzania danych. Wcześniej kodowanie danych odbywało się ręcznie, a obliczenia na sorterach. Wprowadzone zmiany w technice opracowywania danych pozwoliły na obniżenie kosztów i zmniejszenie liczby błędów obliczeniowych oraz przyspieszenie spływu zamawianych tabel do autorów poszczególnych tematów.

Kilka miesięcy po obronie doktoratu Andrzej Rosner zmienił pracę, został zatrudniony w Instytucie Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN (IRWiR PAN). W pierwszym okresie pracy w IRWiR PAN jego status był szczególny: w pewnym sensie połową etatu związany był z Zakładem Realizacji Badań kierowanym przez prof. Marka Kłodzińskiego, a drugą połową – z inną (zmieniającą się co pewien czas) strukturą Instytutu, stale jednak z tą, w której pracował prof. Izasław Frenkel. Oba „nowych” szefów znał wcześniej i na różne sposoby z nimi współpracował, układ ten był więc naturalny i dla wszystkich korzystny. Praca w Zakładzie Realizacji Badań związana była wówczas głównie z koncepcją prof. Dyzmy Gałaja prowadzenia badań w 34 wybranych gminach. Współpraca z prof. Frenklem dotyczyła kwestii demograficznych, migracyjnych, zatrudnienia itp.; była więc kontynuacją wcześniejszych merytorycznych zainteresowań dr. Rosnera.

Stałe, powtarzalne badania w gminach nie doszły do skutku z kilku powodów, w tym między innymi ze względu na brak środków, niemniej współpraca z prof. Markiem Kłodzińskim nabrała rozmachu. Obaj koordynowali kilka wspólnych projektów badawczych, w tym dotyczących przemian na wsi na pograniczu zachodnim,

różnic między przemianami na pograniczu zachodnim i wschodnim, wpływu granicy państwowej na rozwój społeczno-gospodarczy w rejonie Myśliborza itp. Rozwijała się również współpraca z prof. Izasławem Frenklem, wspólnie publikowali, kilkakrotnie razem wyjeżdżali na krótkie studyjne pobyty za granicę, a wreszcie, w 1995 r., wspólnie (z udziałem zaprzyjaźnionych współautorów z Uniwersytetu w Wenecji) opracowali i opublikowali *Atlas demograficzny i społeczno-zawodowy obszarów wiejskich w Polsce*. Była to wówczas publikacja nowatorska, wzbudzająca duże zainteresowanie odbiorców. O zainteresowaniu *Atlasem* świadczy na przykład fakt, że na podstawie próbek map wydrukowanych w Wenecji Bank Światowy zdecydował się na sprowadzenie do Polski i wypożyczenie do Instytutu kolorowej drukarki komputerowej, jednej z pierwszych, jakie znalazły się w kraju.

Współpraca z prof. Frenklem była tak bliska, że w pewnym momencie do Instytutu przyszło zaproszenie na konferencję zaadresowane „prof. Frenkel-Rosner”. Od tego czasu panowie wspólnie zdecydowali, że dalsza współpraca powinna odbywać się w taki sposób, aby jasne było, że są to dwie, blisko współpracujące, ale odrębne osoby.

Praca habilitacyjna dr. Rosnera stanowiła kontynuację jego zainteresowań migracjami ludności w przekroju wieś-miasto. Przewód habilitacyjny, w oparciu o dorobek naukowy oraz książkę *Migracje wieś-miasto a przepływy między typami gospodarstw domowych ludności wiejskiej*, prowadzony był w Szkole Głównej Handlowej w 1992 r. Siedem lat później doc. Andrzej Rosner został mianowany profesorem, wniosek w tej sprawie do Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej wpłynął z Wydziału Ekonomicznego Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego.

W okresie wieloletniej pracy w IRWiR PAN Andrzej Rosner przeszedł drogę awansów od adiunkta, docenta, profesora nadzwyczajnego do profesora zwyczajnego. Przez dziesięć lat, od 1 czerwca 1997 r. do 31 maja 2008 r., pełnił funkcję zastępcy dyrektora Instytutu ds. naukowych, a w okresie od 1 czerwca 2008 r. do 31 maja 2012 r. – dyrektora Instytutu.

Równoległe z etatem w IRWiR prof. Andrzej Rosner przez kilka lat pracował w Wyższej Szkole Biznesu i Przedsiębiorczości w Ostrowcu Świętokrzyskim oraz na Politechnice Opolskiej. Prowadząc zajęcia ze studentami, starał się przekazywać im wiedzę o aktualnych problemach społeczno-ekonomicznych wsi oraz o badaniach prowadzonych w tym zakresie w IRWiR PAN.

Za działalność naukową został odznaczony między innymi Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski w 2011 r. i Medalem Polskiej Akademii Nauk w 2015 r.

MIROŚLAW DRYGAS

Dyrektor Instytutu w latach 2012–2016

Mirosław Franciszek Drygas urodził się 2 kwietnia 1953 r. w Pruszkowie koło Warszawy jako trzeci, najmłodszy syn, z ojca Kazimierza, pruszkowianina, i matki Marii pochodzącej z Oszmiany koło Wilna. Całe swoje życie spędził w Pruszkowie, tam uczęszczał do szkoły podstawowej i Liceum Ogólnokształcącego im. T. Kościuszki. W 1974 r. podjął studia w Szkole Głównej Planowania i Statystyki (SGPiS) w Warszawie. Choć planował studiować na kierunku ekonomika transportu, los przywiódł go na kierunek ekonomika rolnictwa, na Wydział Ekonomiki i Organizacji Produkcji. Jak się później okazało, studia na trochę przypadkowym dla niego kierunku na stałe związały jego karierę zawodową z problematyką rolno-wiejską.

W czasie studiów M. Drygas należał do Koła Naukowego Ekonomiki Rolnictwa funkcjonującego na macierzystej uczelni, co zaowocowało współautorstwem rozdziału *Środki trwałe i obrotowe* w opracowaniu zbiorowym pt. *Monografia państwowego przedsiębiorstwa rolnego w Radaczu*, wydanym w 1977 r. Redaktorami naukowymi monografii byli mgr Katarzyna Duczkowska-Małysz i dr Jerzy Małysz. To zadecydowało o jego karierze naukowej w najbliższych kilkunastu latach, ponieważ K. Duczkowska-Małysz zachęciła i zarekomendowała M. Drygasa do pracy w Instytucie Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN (IRWiR PAN), którą podjął jeszcze przed obroną pracy magisterskiej. Jej promotorem był dr Jerzy Małysz, a praca pt. *Monografia cen skupu produktów owczarstwa na przykładzie wełny, żywca rzeźnego i skór owczych* została obroniona na SGPiS w marcu 1979 r.

Pracę w IRWiR PAN Mirosław Drygas rozpoczął 15 grudnia 1978 r. w Zakładzie Realizacji Badań kierowanym przez dr. hab. Marka Kłodzińskiego. W tym czasie uczestniczył w pracach nad kwestionariuszem do Wielkiej Ankiety Wiejskiej oraz brał udział w pracach organizacyjno-logistycznych związanych z prowadzeniem badań ankietowych. Po rocznej przerwie na odbycie służby wojskowej (lipiec 1979 – czerwiec 1980) powrócił do Instytutu i kontynuował pracę naukowo-badawczą w Grupie Problemowej Przemian Strukturalnych w Rolnictwie; jej owocem stała się rozprawa doktorska pt. *Produkcyjne i ekonomiczne zróżnicowanie gospodarstw indywidualnych* napisana pod opieką dr. hab. Jana Bud-Gusaima, obroniona w 1989 r. na Wydziale Ekonomiczno-Rolniczym Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego – Akademii Rolniczej. Do końca lat osiemdziesiątych ubiegłego wieku jego zainteresowania badawcze koncentrowały się wokół funkcjonowania gospodarstw indywidualnych w polskim rolnictwie, zaś od przełomu lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych skupiły się na roli instytucji w kreowaniu i wspieraniu procesów rozwojowych i innowacyjnych w sektorze rolno-żywnościowym.

Rok 1990 był przełomowy w karierze Mirosława Drygasa. Podobnie jak wiele osób z IRWiR zasilił kadry administracji powstającej III Rzeczypospolitej. Ten administracyjny epizod trwał siedemnaście lat. M. Drygas podjął pracę w Ministerstwie Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej w Departamencie Nauki, Oświaty i Postępu. Tam włączył się w proces reformowania struktur i zasad funkcjonowania systemu doradztwa rolniczego i przekształcania go w kierunku instytucji działającej w warunkach gospodarki rynkowej. Podczas prawie trzyletniej pracy w Ministerstwie współpracował z naukowcami amerykańskimi, pracującymi w Polsce w ramach Polsko-Amerykańskiego Programu Doradztwa Rolniczego (PAPDR). W 1992 r. odbył dwie wizyty naukowo-studyjne w USA, zdobywając doświadczenie w University of Minnesota w Minneapolis, University of Kansas w Wichita, University of Michigan w East Lansing oraz University of North Carolina w Raleigh. Owocem współpracy były artykuły opublikowane z amerykańskimi kolegami w renomowanych pismach naukowych w USA: „Choices” oraz „American Journal of Agricultural Economics”¹.

Kolejny etap kariery zawodowej Mirosława Drygasa to półroczna praca w jednej z podstawowych instytucji otoczenia rolnictwa – Agencji Rynku Rolnego (ARR), na stanowisku zastępcy dyrektora Biura Prezydialno-Organizacyjnego. Jego zakres obowiązków obejmował między innymi nadzór nad zależnymi od Agencji spółkami kapitałowymi, zajmującymi się przechowalnictwem i obrotem artykułami zbożowymi. Od października 1993 r. do czerwca 1995 r. próbował swoich sił jako współwłaściciel firmy consultingowej DORPOL s.c. Pozostał jednak w okołorolniczej branży, gdyż firma zajmowała się doskonaleniem systemu doradztwa rolniczego w Polsce. Równolegle kierował też programami szkoleniowymi finansowanymi z programu PHARE („Poland and Hungary: Assistance for Restructuring their Economies”), ukierunkowanymi na reformowanie systemu doradztwa rolniczego w Polsce. Zdobyte doświadczenie zaowocowało referatem wprowadzającym w panelu poświęco-

1 West D., Bahn H., Drygas M. (1993). Agricultural economics in Eastern Europe: the Extension experience in Poland. Choices, No. 3, Iowa State University, Ames, s. 30–33; Miller B., Bahn H., Drygas M., Rust C. (1995). Economics Education in a Workshop Setting: Agricultural Business Plan Training in an Emerging Democracy and Market Economy, American Journal of Agricultural Economics, Vol. 77, No. 3, s. 462–470.

nym kwestiom doradztwa rolniczego i upowszechniania wiedzy rolniczej na założycielskim, I Kongresie Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu (SERiA) w grudniu 1994 r. w Poznaniu.

Począwszy od lipca 1995 r., ponad siedem następnym lat kariery zawodowej Mirosław Drygas związał z Fundacją Programów Pomocy dla Rolnictwa (FAPA). Początkowo zatrudniony na stanowisku kierownika Centrum Informacji i Dokumentacji Integracji Rolnictwa (CID), z początkiem 1999 r. objął stanowisko zastępcy dyrektora FAPA. W 2000 roku – stanowisko dyrektora Departamentu Pomocy Przedakcesyjnej i Funduszy Strukturalnych w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi (MWR). Tu kierował pracami nad przygotowaniem Przedakcesyjnego Programu Operacyjnego SAPARD oraz jego szybkiego zatwierdzenia przez Komisję Europejską. Sprawował także nadzór nad przygotowaniem Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR) do pełnienia funkcji Agencji Płatniczej SAPARD. Począwszy od 2003 r., wykorzystując doświadczenia zgromadzone w czasie prac nad Programem SAPARD, M. Drygas kierował i nadzorował pierwszy etap prac nad przygotowaniem kolejnych dwóch programów unijnego wsparcia dla polskiej wsi i rolnictwa, które były wdrażane już po formalnym wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej, tj. Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW 2004–2006) oraz Sektorowego Programu Operacyjnego „Rolnictwo” (SPO 2004–2006).

W sierpniu 2003 r. Mirosław Drygas podjął pracę w ARiMR, gdzie kolejno pełnił funkcje: pełnomocnika prezesa, zastępcy prezesa, p.o. prezesa, ponownie zastępcy prezesa oraz następnie przez krótki okres doradcy prezesa. Praca w Agencji była kontynuacją zadań realizowanych wcześniej w MRiRW, związanych ze wspomnianym przygotowaniem Agencji do wymogów akredytacji do pełnienia funkcji Agencji Płatniczej odpowiedzialnej po akcesji do Unii Europejskiej za wdrażanie programu płatności bezpośrednich PROW 2004–2006 oraz płatności na rynku owoców i warzyw.

Okres pracy Mirosława Drygasa w administracji państwowej i instytucjach otoczenia rolnictwa to czas ważny dla przemian polskiego rolnictwa, gdyż musiało się ono strukturalnie dopasować do rolnictwa Unii Europejskiej, które stanowiło doskonale zintegrowany system. M. Drygas brał udział w tworzeniu takiego systemu w Polsce na różnych polach, a potem uczestniczył w zarządzaniu tym systemem. To doświadczenie i nabyta w praktyce administracyjnej wiedza daje dr. Drygasowi po dzień dzisiejszy pozycję doskonałego arbitra w gospodarce rolnej i politykach na nią oddziaływujących.

Pomimo zawodowych doświadczeń w sektorze administracji państwowej M. Drygas na dobrą sprawę nigdy nie zerwał kontaktu z nauką. W latach 1996–2000 pełnił funkcję redaktora naczelnego – pionierskiego w tamtym czasie na polskim rynku wydawniczym – kwartalnika „Problemy Integracji Rolnictwa Unia Europejska – Polska”. W czasie pracy w FAPA jego zainteresowania naukowo-badawcze w coraz większym stopniu skupiały się na kwestiach związanych z przyszłą integracją Polski z Unią Europejską. Interesował się też problemami doradztwa rolniczego, co wyrażało się w jego aktywnym uczestnictwie w konferencjach organizowanych przez European Seminar on Extension Education (ESEE). W tym czasie kontynuował współpracę z badaczami z USA, w szczególności z Uniwersytetem Stanowym w Pensylwanii (Penn State College), gdzie w latach 1995–1997 uczestniczył w corocznych konferencjach organizowanych przez amerykańskie stowarzyszenie The Association for International Agricultural and Extension Education (AIAEE). Równoległe z za-

trudnieniem w FAPA, w okresie od sierpnia 1995 r. do końca 1998 r. M. Drygas pracował w IRWiR PAN. Jego zainteresowania badawcze nadal skupiały się na problematyce doradztwa rolniczego w Polsce i tendencjach rozwojowych instytucji doradczych w świecie.

Począwszy od września 2007 r., Mirosław Drygas powrócił do pracy w IRWiR PAN jako adiunkt. Z tytułu zainteresowań naukowo-badawczych afiliowany był w Zakładzie Integracji Europejskiej. Interesował się Wspólną Polityką Rolną, polityką strukturalną Unii Europejskiej oraz polityką rolną USA. Towarzyszyła temu obserwacja rozwiązań instytucjonalnych związanych z wydatkowaniem krajowego i unijnego wsparcia publicznego dla wsi, rolnictwa i gospodarki żywnościowej. Efektem prac była autorska monografia pt. *Instytucje w procesie wspierania przemian polskiej wsi i rolnictwa z funduszy unijnych*, wydana w 2012 r.

Na okres od lipca 2008 r. do końca maja 2012 r. M. Drygas został powołany na zastępcę dyrektora Instytutu ds. ogólnych przez ówczesnego dyrektora, prof. Andrzeja Rosnera. W 2008 r. zorganizował z ramienia IRWiR PAN we współpracy z ambasadą USA w Warszawie, Ministerstwem Rolnictwa w Waszyngtonie (USDA) oraz ambasadami Danii i Niderlandów w Warszawie i naukowcami z amerykańskich uniwersytetów konferencję na temat FARM BILL 2008 oraz kształtu Wspólnej Polityki Rolnej po 2013 r. Efektem konferencji była przygotowana pod jego redakcją książka pt. *Amerykański Farm Bill 2008 oraz WPR po 2013 roku* (2009).

Ze stanowiska zastępcy dyrektora awansował na kolejne cztery lata na funkcję dyrektora Instytutu. Lata jego kadencji 2012–2016 to czas wdrażania reformy nauki, ustanowionej w 2010 roku nowym prawem o szkolnictwie wyższym. Głównym zadaniem, z jakim musiał się wówczas zmierzyć, była konieczność ograniczenia wieloletowości pracowników naukowych. Odeszło w tym czasie z IRWiR kilku samodzielnych pracowników, zatrudnionych na tzw. drugim etacie. Mimo ograniczeń kadrowych Instytut realizował swoje zadania i potwierdzał w tym okresie swoją rolę jako silnego ośrodka wspierającego merytorycznie i ekspercko MRiRW i inne agendy rządowe. Kontynuowana też była współpraca międzynarodowa, w tym z instytutami z Chin, Rosji, Finlandii i Australii.

W lipcu 2019 r. M. Drygas przeszedł na emeryturę, ale jego rozbrat z Instytutem trwał tylko ponad miesiąc. Od września 2019 r. ponownie został zatrudniony w Instytucie. Tu w działalności eksperckiej wykorzystuje swoje doświadczenie z pracy w administracji rządowej, na przykład kierował konsorcjum realizującym ekspertyzę dla MRiRW pt. *Rola i zadania kluczowych partnerów systemu wiedzy i innowacji w rolnictwie (AKIS)*. Był także współautorem kilkunastu innych, wcześniejszych ekspertyz, wśród których wyróżnić można ekspertyzę na zlecenie Europejskiego Funduszu Rozwoju Wsi Polskiej pt. *System dopłat bezpośrednich w ramach WPR. Rola, znaczenie i ewolucja* (2018 r.). W 2020 r. pod jego kierownictwem Instytut jako lider konsorcjum rozpoczął realizację projektu na rzecz MRiRW pt. *Ocena ex-ante Planu Strategicznego Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2021–2027*. Poprzednia ekspertyza ex-ante, którą także kierował, dotyczyła PROW 2014–2020 i była realizowana w latach 2012–2013. W 2020 r. opublikował monografię (we współautorstwie z dr Iwoną Nurzyńską) pt. *Pożądana struktura wsparcia w ramach wspólnej polityki rolnej Unii Europejskiej po 2020 roku oraz cele polityki krajowej w świetle globalnych wyzwań modernizacyjnych wobec polskiego rolnictwa*.

Można powiedzieć, że dr Drygas jest ekspertem najwyższej ligi. W Instytucie nie ma drugiej osoby, która by tak doskonale rozumiała funkcjonowanie instytucji sektora rolnego, widziała tworzące się patologie, a także proponowała niezbędne przekształcenia, by nie tylko polski sektor rolny podlegał modernizacji, ale i europejskie rolnictwo z sukcesem mogło sprostać globalnym wyzwaniom.

Mirosław Drygas został odznaczony odznaką honorową nadaną mu w 1999 r. przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi „Zasłużony dla Rolnictwa” oraz Złotym Krzyżem Zasługi – za osiągnięcia w pracy naukowo-badawczej i dydaktycznej na rzecz rozwoju rolnictwa i polskiej wsi – nadanym i wręczonym przez Prezydenta RP Bronisława Komorowskiego w 2014 r. Należy wspomnieć również o dyplomie od Kongresu Stanów Zjednoczonych nadanym mu 1 lipca 1992 r. W ostatnich latach dr Drygas uczestniczy w pracach kilku znaczących na forum europejskim organizacji, między innymi COPA-COGECA Working Party on Rural Development 2010–2020, COPA-COGECA Working Party on CAP 2010–2020.

Mirosław Drygas ma żonę Annę, poślubioną w 1982 r., z którą doczekał się dwóch synów – Marcina i Jakuba, oraz sześcioro wnuków.

MONIKA STANNY

Dyrektor Instytutu od 2016 roku

Monika Małgorzata Stanny urodziła się 9 października 1972 r. na Pomorzu Zachodnim, gdzie wojenne i powojenne losy zagnały jej dziadków ze strony matki. U nich, we wsi pegeerowskiej Dziwogóra, spędzała każde wakacje i święta. Dzięki temu poznała to specyficzne wiejskie środowisko, obserwowała zmiany, jakie w nim zachodziły w latach osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku. Te doświadczenia wpłynęły na jej zainteresowania naukowe, a estymę dla nauki odziedziczyła najpewniej po dziadkach ze strony ojca – przedwojennym ekonomie i nauczycielce. Jej rodzinnym miastem jest Koszalin, gdzie dorastała na typowym peerelowskim osiedlu z betonu. W istniejącej tu grupie rówieśniczej zabłysnęła zdolnościami artystycznymi i organizatorskimi: realizowała amatorskie przedstawienia, śpiewała w zespołach harcerskich i chórze „Madrygał”. Dzięki tej aktywności jeszcze przed opadnięciem żelaznej kurtyny w 1989 r. odwiedziła wiele krajów europejskich. W 1991 r. – mimo wielu artystycznych „zajęć pozalekcyjnych” – ukończyła „Bronka”, czyli II Liceum Ogólnokształcące im. Władysława Broniewskiego w Koszalinie (profil biologiczno-chemiczny) z dobrymi wynikami i wyróżnieniem za „aktywny udział w pracach dla dobra szkoły i miasta” – jak napisano na dyplomie.

Wybór kierunku studiów nie był łatwy. Po chwilowym zauroczeniu Państwową Wyższą Szkołą Teatralną w Łodzi zdecydowała się na studia nauczycielskie na kierunku geografia. Wybierała się studiować na Uniwersytecie Warszawskim, ale śmierć mamy zmusiła ją do zmiany planów i podjęcia studiów bliżej Koszalina, gdzie pod opieką cioci wychowywał się jej mały brat. Zrzędzeniem losu została więc studentką geografii na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Słupsku. W trakcie studiów poznała swojego przyszłego męża Jarosława, studenta slawistyki. Już razem podjęli drugi kierunek studiów – wychowanie fizyczne. Razem udzielali się w samorządzie studenckim, gdzie Monika Stanny pełniła różne funkcje (była członkiem Senatu, przewodniczącą Wydziału i wiceprzewodniczącą Samorządu Uczelni), nie zaniedbując nauki, bo studentką była bardzo dobrą. Razem też organizowali w 1995 r. pierwsze od czasu stanu wojennego Juwenalia. Wtedy to naukowa kariera studentki Moniki Stanny zwiśla na włosku: otrzymała od Leszka Malinowskiego z kabaretu „Koń Polski” pierwszą w życiu poważną ofertę pracy – w radiu. Nie przyjęła jej.

Już w czasie studiów zarysował się kierunek przyszłej naukowej specjalizacji Moniki Stanny. Zainteresowanie procesami ludnościowymi i osadnictwem przywiodły ją na seminarium z geografii społeczno-ekonomicznej, które prowadził prof. Eugeniusz Z. Zdrojewski. Nowatorski był temat jej pracy magisterskiej *Liczba i rozmieszczenie mniejszości narodowych w Polsce*, gdyż oficjalnie Polskę uznawano za kraj jednolity narodowo, a statystyka spisów powszechnych nie uwzględniała informacji o mniejszościach narodowych. Praca wymagała obszernej kwerendy literatury historycznej i geograficznej oraz zebrania materiałów z wielu instytucji związanych z organizacją życia społeczno-kulturalnego mniejszości narodowych. Jej walorem były autorskie kartogramy z rozmieszczeniem każdej mniejszości narodowej w Polsce. Tu warto wspomnieć, że w połowie lat dziewięćdziesiątych dostęp do komputera (i odpowiednich programów) nie był powszechny, więc mapy wykonane zostały ręcznie przy użyciu rapidografu.

Po obronie pracy magisterskiej Monika Stanny otrzymała dwie propozycje asystentury: w Katedrze Geografii Politycznej Instytutu Geografii, który ukończyła, oraz w nowo utworzonym Instytucie Ekonomii i Zarządzania Politechniki Koszalińskiej, gdzie właśnie przeniósł się promotor jej pracy magisterskiej. Wybrała Politechnikę Koszalińską i tam pracowała przez szesnaście lat jako asystent, potem adiunkt. W swoim podstawowym pensum dydaktycznym zawsze miała dwa przedmioty: demografię i geografię społeczno-ekonomiczną. Angażowała się w pracę ze studentami, którzy kilkakrotnie wskazywali na nią jako na najlepszego dydaktyka kierunku ekonomia. Wypromowała łącznie 55 dyplomantów, w tym na stacjonarnych studiach magisterskich, na kierunku ekonomia czterdzieści osób. Dwie prace magisterskie napisane pod kierunkiem dr Moniki Stanny zostały nagrodzone w XI i XIV edycji Konkursu na najlepsze prace magisterskie, organizowanego przez Oddział Koszaliński Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego. Ponadto w latach 2007–2009 pełniła funkcję zastępcy dyrektora Instytutu Ekonomii i Zarządzania Politechniki Koszalińskiej i była odpowiedzialna za sprawy kształcenia oraz działalności dydaktycznej jednostki.

Mimo studiów geograficznych zainteresowania naukowe M. Stanny ewoluowały w kierunku ekonomii. Gorącym problemem był ciągle proces przekształceń gospodarczych w rolnictwie, a dokonujące się zmiany na obszarach popegeerow-

skich były impulsem do sformułowania tematu rozprawy doktorskiej. Ekonomiczne inklinacje zawiodły ją na studia doktoranckie w Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, które jednak zmuszona była przerwać z powodu choroby nowotworowej. Kontynuowała natomiast pracę nad doktoratem, którego przedmiotem były przemiany demograficzne na obszarach wiejskich na tle zmian w gospodarce rolnej w latach 1988–1996. Konsultantem – na prośbę prof. Zdrojewskiego, promotora pracy – został prof. Izasław Frenkel z Instytutu Rozwoju Wsi i Rolnictwa Polskiej Akademii Nauk (IRWiR PAN). Wówczas mgr Stanny poznała także Andrzeja Rosnera, ówczesnego zastępcę dyrektora do spraw naukowych IRWiR PAN. Od konsultantów dostała „zielone światło” do otwarcia przewodu doktorskiego w IRWiR PAN. Pracę doktorską obroniła 30 września 2003 r. Wydarzenie to – jak się okazało – było początkiem nowego, „irwirowskiego” rozdziału w jej naukowej biografii, trwającego po dziś dzień.

Niedługo po obronie Monika Stanny została zaproszona do współpracy z IRWiR PAN. W trakcie realizacji projektu pt: „Zróżnicowanie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów wiejskich” współpraca przeszła w 2007 r. w stałe zatrudnienie. Przez dwa lata łączyła pracę w Politechnice Koszalińskiej oraz Instytucie w Warszawie. Jednak coraz większa liczba zadań w IRWiR wymogła podjęcie – trudnej dla całej jej rodziny, a była już wówczas mamą dwójki dzieci, Szymona i Heleny – decyzji o przeprowadzce. Warszawskim, trwającym od 2009 r., zawodowym życiem Moniki Stanny zawładnął IRWiR oraz jej intensywny rozwój naukowy. Przewodzone badania – w zgranym zespole z prof. Rosnerem i prof. Frenklem – dotyczyły demografii, ekonomii rozwoju i ekonomii przestrzennej. W głównym nurcie swoich zainteresowań badawczych umieściła kwestie społeczno-ekonomicznych uwarunkowań rozwoju obszarów wiejskich. Złożoność tej problematyki powoduje, że w swoim dorobku wykracza poza „matrycę dyscyplinarną” właściwą ekonomii, korzystając z metod badań stosowanych w geografii, demografii i socjologii. Podejmowane przez nią zagadnienia obejmują cztery pola badawcze; są to problemy operacjonalizacji i monitorowania rozwoju obszarów wiejskich oraz procesy ludnościowe, dezagraryzacji i spójności terytorialnej. Na rozwój jej kariery wpływ miała sekwencja kilku projektów badawczych, wśród których kluczowym był ten, który zaowocował monografią zatytułowaną *Przestrzenne zróżnicowanie rozwoju obszarów wiejskich* (2013), będącej podstawą habilitacji; jej procedura została przeprowadzona w Kolegium Nauk o Przedsiębiorstwie Szkoły Głównej Handlowej w 2014 r. Badaniom przestrzennym obszarów wiejskich pozostaje wierna w dalszych naukowych przedsięwzięciach. Od 2012 r. kieruje wieloletnim projektem „Monitoring rozwoju obszarów wiejskich”, potocznie nazywany MROW-em. Projekt, dzięki stałemu finansowaniu przez Fundację Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej, doczekał się już czterech etapów badań, z których każdy kończył się publikacją wyników. Celem realizowanego badania jest obserwacja przestrzennych zmian w rozwoju społeczno-gospodarczym, podejmowanie prób jego pomiaru i systematyzacji oraz wyjaśnianie uwarunkowań tych przemian na najniższym poziomie agregacji przestrzennej – gminy.

Monika Stanny nie stroni też od innych problemów. Warto wspomnieć, że w monografii (wspólnej z A. Czarneckim) *Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich Zielonych Płuc Polski* (2011) podjęła po raz pierwszy w polskiej literaturze udaną próbę operacjonalizacji pojęcia „zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich”. Spektakularnym sukcesem zakończył się – wymyślony i kierowany przez nią – projekt

„Ciągłość i zmiana – sto lat rozwoju polskiej wsi”, zwany „Stuletnim”. Przedsięwzięcie to – podjęte już w 2015 r. dla uczczenia setnej rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości – było dużym logistycznym i metodologicznym wyzwaniem, także wymagającym organizacji wielu źródeł finansowania. Wykonawcami projektu było ponad 50 naukowców, a połowę stanowili wybitni uczeni z innych środowisk naukowych z kraju. Podsumowujące badania dwie konferencje odbyły się dużym echem w środowisku naukowym. Prof. Marek Kłodziński, wieloletni dyrektor Instytutu, podsumowując projekt, powiedział, że po niemal 50 latach zgodnie z zamysłem założyciela Instytutu, prof. Dyzmy Gałaja, dokonaliśmy syntezy naukowej stu lat przemian na polskiej wsi.

Z początkiem 2016 r. dr hab. Monika Stanny została przez profesorskie grono („radę starszych”) Instytutu zachęcona do kandydowania w konkursie na dyrektora IRWiR PAN; po długich wahaniach złożyła wniosek i konkurs wygrała. Dnia 1 czerwca 2016 r. została mianowana na to stanowisko przez Prezesa PAN jako siódmy dyrektor w historii jednostki. Rozpoczęła swoją kadencję od pogłębionej diagnozy i określenia wyzwań istotnych w rozwoju Instytutu. Wśród nich jako najważniejsze wymieniała: zmianę kategorii B, otrzymanej przez Instytut w parametryzacji jednostek naukowych na lata 2017–2021, deficyt finansowy w budżecie IRWiR PAN i starzejącą się kadrę. Od tej pory już drugą (od 1 listopada 2020 r.) dyrektorską kadencję prowadzi Instytut przez kryzysy, przed jakimi stanęła nie tylko nauka w Polsce (tzw. punktoza i niedofinansowanie badań), lecz także społeczeństwo (pandemia, wysoka inflacja oraz agresja Rosji na Ukrainę burząca dotychczasowy demokratyczny porządek wolnego świata).

Już podczas pierwszej kadencji dyrektor Stanny dokonała znacznej reorganizacji Instytutu. Przeprowadziła istotną zmianę obowiązków pracowników administracji, co umożliwiło redukcję tego personelu o połowę. Część zadań związanych z obsługą badań naukowych przejęli młodzi pracownicy nauki, do których zalicza się nie tylko sześciu asystentów, ale także adiunktów do czterech lat po obronie doktoratu (to pięć kolejnych osób). Kadra została znacznie odmłodzona: w 2022 r. średnia wieku pracownika naukowego wyniosła 45 lat, zaś 10 lat temu Instytut był statystycznie starszy o 10 lat. Zatrudnienie nowych młodych pracowników – to jeden z niewątpliwych sukcesów organizacyjnych dyrektor Stanny. Udało się także utrzymać w IRWiR PAN tytułarnych profesorów, doceniając i podkreślając wagę ich doświadczenia w nauce oraz wzmacniając relacje mistrz – uczeń. Gdy obejmowała stanowisko dyrektora w Instytucie pracowało 26 pracowników naukowych, w połowie jej drugiej kadencji to już 32 osoby. Wraz z wojną wywołaną przez Rosję Instytut otworzył się na naukowców pochodzących z Ukrainy i zatrudnia obecnie dwie osoby, zaś pięć innych uzyskało stypendium naukowe finansowane przez PAN i amerykańską Narodową Akademię Nauk.

Kadencje dyrektorskie M. Stanny przypadają na czas bardzo dużych i niezaoczonych zmian w nauce. Były i są one wyrazem nowej polityki naukowej rządu, lokowania PAN i jej instytutów w strukturze naukowego świata, zmiany zasad finansowania nauki. W reakcji na niekorzystne zmiany (bądź ich zapowiedzi) w 2017 r. powstało Porozumienie Instytutów Naukowych PAN, grupujące dyrektorów z ponad 30 jednostek, którego celem było podjęcie działań na rzecz wzmocnienia pozycji instytutów w strukturze PAN, a także wypracowanie propozycji legislacyjnych dotyczących ich roli i zadań. Dyrektor Stanny aktywnie uczestniczyła w pracach

tej struktury, która postulowała utrzymanie autonomii jednostek naukowych PAN, w tym szczególnie ich osobowości prawnej, samorządności, bezpośredniego finansowania z ówczesnego Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego (obecnie Ministerstwo Edukacji i Nauki), prawa do nadawania stopni naukowych etc. Gremium to także wyrażało sprzeciw wobec projektów reformy PAN, które owej autonomii nie uwzględniały. Było to także forum wymiany dobrych praktyk, z czego dyrektor Stanny korzystała. Tymi zapożyczonymi i wdrożonymi pomysłami są m.in. zmiany organizacyjne w bibliotece Instytutu oraz wprowadzenie systemu nagród dla pracowników za aktywność publikacyjną, za realizację grantów z programu UE HORYZONT oraz za działalność na rzecz umacniania pozycji Instytutu, promocję badań, aktywność organizacyjną, przygotowanie Instytutu do nowej ewaluacji. Jeśli reorganizacja kadrowa wzmocniła pozycję konkurencyjną Instytutu, a działalność na PAN-owskim forum potwierdziła jego żywotność, to optymalizacja ekonomiczna jego działalności pozwoliła na wypracowanie stabilnej pozycji IRWiR PAN zarówno pod względem wyniku finansowego, jak i płynności gotówkowej.

Strategicznym celem postawionym przez dyrektor Monikę Stanny już w pierwszej kadencji było umacnianie pozycji naukowej i konkurencyjnej Instytutu poprzez badania o znaczeniu ogólnospołecznym i gospodarczym. W swojej strategii zarządzania Instytutem podkreśla istotność nie tylko wytwarzania wiedzy, ale również wykorzystywanie jej w praktyce społecznej. Przykładem egzemplifikacji tej postawy jest współpraca Instytutu z Ministerstwem Funduszy i Polityki Regionalnej (MFiPR; dawniej Ministerstwo Rozwoju) oraz OECD. Doświadczenie Instytutu w prowadzeniu kompleksowych i interdyscyplinarnych badań nad zmianami społeczno-gospodarczymi na obszarach wiejskich zostało wykorzystane w procesie formułowania przez OECD *Principles on Rural Policy* (2019). Zasady te zostały wykorzystane w dalszych pracach OECD, m.in. *Rural Well-being Geography of Opportunities* (2020). W 2021 r. Instytut został po raz drugi wybrany jako partner lokalny w kolejnym projekcie realizowanym przez OECD na zlecenie MFiPR pn. *Urban-Rural Linkages in Poland 2022*. Kontynuowana jest również działalność ekspercka, w ramach której Instytut prowadzi badania ewaluacyjne różnych polityk, z reguły liderując powstającym konsorcjom naukowym. Takim projektem eksperckim – o pionierskim w skali Unii Europejskiej wymiarze – było przeprowadzenie badania ewaluacyjnego *ex-post* w zakresie wpływu polityki spójności na rozwój obszarów wiejskich. Ich wynikami interesowali się przedstawiciele Komisji Europejskiej: Dyrekcji Generalnej REGIO, DG EMPL, DG AGRI, DG MARE, Banku Światowego. Do innych ważnych zadań zaliczyć trzeba realizowane kolejny raz dla Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi badania ewaluacyjne *ex-ante* Wspólnej Polityki Rolnej w Polsce.

Warto jeszcze wspomnieć o *variach*. W 2020 r., jako dyrektor – fundator, M. Stanny powołała Fundację Badań Wiejsko-Miejskich RURall. Jej główny cel jest komplementarny do działalności Instytutu, koncentruje się na pozyskiwaniu funduszy na badania naukowe, ich promocję oraz edukację społeczną. Monika Stanny była pomysłodawczynią konkursu na prace magisterskie dotyczące problematyki rozwoju obszarów wiejskich, którego odbyły się już trzy edycje. Jest też inicjatorką badań nad koncepcją *Smart Village*, w efekcie czego IRWiR PAN stał się swoistym centrum tej idei. Ponadto jest aktualnie członkiem trzech rad naukowych: Instytutu Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN, Instytutu Nauk Prawnych PAN i Instytutu Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, wybrana została także do Komitetu Nauk

Demograficznych PAN oraz Zespołu ds. Obszarów Wiejskich przy Komitecie Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN. Jest członkiem Rady ds. Rolnictwa i Obszarów Wiejskich przy Prezydencie RP.

Profesor Monika Stanny jest dyrektorem, który utrzymuje interdyscyplinarny charakter Instytutu oraz prowadzonych w nim prac. Dąży do umacniania jego pozycji w krajowej przestrzeni badawczej poprzez zwiększenie liczby realizowanych projektów z zakresu badań podstawowych, jak i do wdrażania uzyskanych wyników, kładąc silny nacisk na społeczny wpływ działalności naukowej, czego przykładem są badania na rzecz praktyki. Jej ambicją (którą podziela „załoga”) jest odzyskanie przez Instytut wysokiego miejsca w ocenie parametrycznej oraz uzyskanie pełnych uprawnień do nadawania stopni naukowych z zakresu ekonomii.

Potwierdza się zatem raz jeszcze sformułowana niegdyś przez prof. Kwiecińskiego (nagannie dziś brzmiąca) prawidłowość: Instytut ma szczęście do pięknych i mądrych kobiet.

